

GLATTFELDER PÜSPÖK ÉS A SAJTÓ

Az Egyházi Szemle 1922-1926.

A csanádi püspöki szék 1911-ben megüresedett, mert az alig 3 éve kinevezett püspökét, Csernoch Jánost kalocsai érsekké nevezték ki. Helyére a nagytudású, pesti illetőségű papot, Glattfelder Gyulát ültette a pápa és a király együttes akarata. Az ország legfiatalabb püspöke 37 évesen került Szent Gellért utódjaként Temesvárra. Határozott, energikus intézkedései, jó szervezőképessége hamarosan méltó folytatóvá tette mindazon intézkedéseknek, amelyeket elődje Csernoch János elkezdett. Új szemináriumot épített, (1913-1914) számos templomot felújított. Az első világháború megpróbáltatásai közepette tartotta a lelket a hívekben, és maga is példát mutatott az áldozatvállalásban. A háború alatt 2 évig az új szeminárium épületének egyszerű rektori lakásában élt és dolgozott, mert a püspöki palotát katonai kórháznak rendezték be. A háború vége, az 1918 novemberében bekövetkezett román megszállás, majd a román imperium kiterjesztése, végül az 1920. június 4.-i trianoni békeszerződés a megpróbáltatásokat fokozta. A hajdani nagy egyházmegye 3 ország között 3 részre szakadt.

Glattfelder mindent elkövetett, hogy a román hatóságokkal szót értsen és katolikus lelkigondozását megfelelő színvonalon végezte. De ez számtalan konfliktushoz vezetett és a román állam, a hatóságok minden téren nehezítették működését.¹

A román hatóságok az egész romániai katolikuság, beleértve a görög katolikusokat is Glattfelder püspökben látta az elsőszámú vezetőt. Ez valóban így is volt, mert a püspök a román földreform kapcsán, a katolikus iskolák oktatási lehetőségei kapcsán, és egyáltalán a magyarság érdekeinek képviselője kapcsán általánosan elismert vezéregyenységgé vált. Mindez azt eredményezte, hogy politikai, egyházi, kulturális és anyagi téren egyaránt igyekeztek ténykedését gátolni. De legfőbb törekvésük az volt, hogy Glattfeldert eltávolítsák az országból. 1922-re nemzetközi viszonyok viszonylagos konszolidálódása miatt már nem lehetett a püspököt egyszerűen kiutasítani. Ezért a Bukarestben működő vatikáni követségen át próbálták a pápánál elérni, hogy helyezze át Glattfeldert Magyarországra.

A püspök mindezek tudatában változatlan aktivitással folytatta tevékenységét. Látta, hogy a korábban meglévő folyóirataik megszűnése, (részben az I. világháború,

¹ Erre nézve lásd: Bélteky 1996. 137-153. (A szerző neve álnév, az igazi neve Glück Jenő, de a tanulmány írása idején a politikai helyzet miatt nem merte vállalni az igazi nevét.) Zombori, 2010. 173-190.; Zombori, 2011. 57-64.; Zombori, 2011. 13-15.

részen a román hatóságok miatt) továbbá a Magyarország és Románia közti határ miatt, a magyar katolikus egyház folyóiratai nem juthattak el hozzájuk. Ezért egy új folyóirat indítását tartotta szükségesnek. Erre 1922 áprilisában került sor, Egyházi Szemle címen. Ennek előszavát a püspök írta, ahol a papok által papoknak írt előszóban azt írja, hogy a bekövetkezett változások miatt sok nehézség keletkezett, de ez nem ok a tétlenkedésre. *„A mi papi működésünk legközelebbi munkaterén sem szabad tehát az energiákat hevertetni, vagy némaságra kárhoztatni azért mert a szívünkhöz nőtt nemzeti és politikai keret szabad és kulturált mozgást biztosító lehetőségeivel összetör....örömmel üdvözlöm a vállalkozást, mely az Egyházi Szemlében új egyházi folyóiratot ad a Romániához csatolt országrész katolikus papsága kezébe.”*² Részletesen leírja, hogy mit vár el az új sajtóterméktől és az abban szerzőként megjelenő papjaitól. Meggyőződése, hogy a kereszténység tanainak megfelelő fórumot kell biztosítani. *„Balga forradalmaink kisiklásai és fájó tapasztalatai bizonyára mindegyikünket meggyőztek róla, hogy igazi egyházi élet és haladás más hangnemben hirdetett jelszavak alatt képtelenség.”*³

A folyóirat kiadását és szerkesztését a püspökség ismert és kiváló teológiai professzorára, Faragó Jánosra bízta. Ő a püspök után írt előszavában *„Föltámadt...”* címmel arról ír, hogy három év után ismét folyóiratot adnak a papok és hívők kezébe. Korábban Temesvárott jelent meg a Havi Közlöny és a Papok Közlönye és ezeknek az utódjaként jelenik meg az Egyházi Szemle. *„Előharcosa lesz a szeretet fegyverével a katolikus világnézeti eszméknek, hogy ne csak megismerjük a világháború romjain kizöldelő, új életre kelt katolikus életet, hanem a külföld példáján felbuzdulva az öntudatos, tevékeny, keresztény szeretettő lángoló eszméket, irányító elveket, a megvalósulás terére is átvegyük.”*⁴

Az Egyházi Szemle *„Lelkipásztorok folyóirata”* alcímmel jelent meg Temesváron. A szerkesztőség székhelye a már említett új szeminárium épülete. A lap meghirdette, hogy a nyári két hónapot kivéve havonta jelenik meg, azaz évente tíz számmal. Mérete A/5, és egy-egy szám átlagosan 32 oldalon jelent meg. Később ez 24 oldal lett. Egy-egy évfolyam számait egybeszámolták. A folyóirat sajnos – nyilván nem függetlenül Glattfelder püspök Magyarországra kerülésétől – 1926-ban megszűnt. Az egyes évfolyamai az alábbiak szerint részletezhetők:

- 1922. április-december 7 szám 180 oldal
- 1923. január-december 10 szám 240 oldal
- 1924. január-december 10 szám 264 oldal
- 1925. január-december 10 szám 212 oldal 9-10.szám összevont
- 1926. január-december 10 szám 224 oldal 1-2., 5-6. szám összevont

2 Egyházi Szemle 1922. április. 1-2. old.

3 uo.

4 Egyházi Szemle 1922. április. 3. old.

A folyóiratnak nincs kemény borítója, hanem a beltartalomhoz hasonló, de rendszerint színes papír borítója van, amelynek hátoldalán korábbi temesvári cégek reklámjai láthatók. A lapban számos bibliai tárgyú, hitéleti, liturgiai cikk olvasható. Tartalmuk az egy oldaltól öt-hat oldalig terjed. Vannak történeti tárgyú tanulmányok is, ezek hosszabbak, gyakran több számban folytatásban olvashatók. Szerzőjük az egyházmegye két kiváló egyháztörténésze Juhász Kálmán és Szentkláray Jenő. A témák főpapok élete, vagy a késő középkori, török megszállás alatti, illetve az 1700-as évekbeli újraindulás eseményei, forrásai.

Az utolsó 2-3 oldal „Vegyes” címszó alatt személyi hírek és „Egyházi krónika”, vagy „Krónika” címszó alatt a világegyház híreit közli országonként tagolva. Rendszerint Rómával kezd, de közöl híreket Amerika, Anglia, Franciaország, Németország történéseiről is. Kiemelten foglalkozik a Magyarországról elcsatolt területek országaival, így Csehszlovákia, Jugoszlávia és természetesen Románia és Magyarország híreivel.

Az 1923-as II. évfolyam 3. száma (március) szomorú vezércikkkel kezdődik. „A távozó apostol” címmel a román hatóságok által kiutasított Glattfelder püspöktől búcsúzik. Nyilvánvaló, hogy a püspök távozása anyagilag is rosszul érintette a lap kiadását. Az egyházat, a plébániákat a sok megszigorítás nehéz helyzetbe hozta, a hívek segítsége is csökkent az ellenséges világban, kisebbségi helyzetben élő és saját fennmaradásukért küzdő polgári létben. Az 1924-es évfolyamban hasonló témákat találunk, de fokozott figyelemmel kísérik az emigrációs magyar egyházak helyzetét, így például a kanadai magyar katolikusokat. Az egyes számok hátulján pedig az Egyházi Hírek rovatban fokozottan megjelenik Magyarország, és persze a Glattfelder vezette szegedi székhelyű csanádi püspökség történései.

Az 1925-ös évfolyamban egyre hangsúlyosabban jelenik meg a szerkesztőség kérése az előfizetések mielőbbi befizetésére. Az 1926-os évfolyamban az emelkedő nyomdárakra panaszkodnak és kérik az előfizetési díjak mielőbbi befizetését. Hosszú írásokban számolnak be az amerikai katolikus egyházzal. Az évfolyam 10. száma a folyóirat utolsó darabja, nyilván a nehéz anyagi körülmények miatt ezzel megszűnt.

FÜGGELÉK:

- 1-2. Glattfelder püspök előszava
3. Faragó János főszerkesztő előszava
4. Részlet az Egyházi hírekből
5. A hátoldali hirdetések

*Dr. Zombori István
címzetes főiskolai tanár
Gál Ferenc Főiskola*

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bélteky József: Sajtóvisszhangok Glattfelder Gyula temesvári püspöki működésének utolsó éveiből. In: *Magyar Egyháztörténet Vázlatok Regnum* 1996/3-4.137-153.
- Zombori István: Glattfelder püspök és a Csanádi püspökség Szegedre költözése (1918-1923). In: *Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Történeti Tanulmányok / Studia Historica* 13. Szerk. Szeged, 2010. 173-190.
- Zombori István: A Csanádi püspökség Trianon után, a szegedi újjászervezésig. In: *Szeged-Csanádi Egyházmegye Toronyirány – Kalendárium*, 2011. Szeged, 2011. 57-64.
- Zombori István: Glattfelder Gyula a Szeged-Csanádi Püspökség megalapítója. In: *Összhang: Hit és tudomány*. Szerk: Györgyiné Koncz Judit – Kozma Gábor, Szeged, 2011. 13-15.

I. évfolyam.

1922. április hó.

1. szám.

EGYHÁZI SZEMLE

Lelkipásztorok folyóirata

Szerkesztőség és kiadóhivatal
Timișoara (Temesvár)
I. Új Szeminárium.

Szerkesztő
Faragó János dr.
theol. tanár.

Megjelenik a nyári szünet ki-
vételével havonként egyszer.
Előfizetési ár egy évre 65 Lei
40 Dinar.

Előszó.

Irta: Glattfelder Gyula dr., csanádi püspök.

Semmiféle földi változás sem lehet oly mélyenjáró, hogy a természetfölötti élet szolgálját és hordozóit, ezen munkaterüknek is elhagyására bírhatná. A lelki világnak földi viszonyok és határok összeomlása esetén is megvannak a maga életigényei, amelyeket változatlan — sőt fokozott — buzgalommal kell szolgálni új helyzetben és új emberek között is, mivel ha ég és föld — tehát az egész anyagi, jogi és történelmi világ — elváltozik is, az Úr igéi — a kinyilatkoztatás és kegyelem rendje — megmaradnak mindörökké s számot tartanak változatlan hűségünkre és szolgál-
tatunkra.

A mi papi működésünk legközelebbi munkaterén sem szabad tehát az energiákat hevertetni vagy némaságra kárhoztatni azért mert a szívünkhöz nőtt nemzeti és politikai keret szabad és kulturált mozgást biztosító lehetőségeivel összetört. Ellenkezőleg, a nemzeti és politikai érvényesülés szabadságának elvonásával még élénkebben kell hogy égjen a vágy vallási és papi eszményeink igazának érvényesítésére. Egyrészt annak bizonyítása miatt, hogy hivatásunk nem jüggvénye a földi alakulatoknak, hanem öncélú, mert örökkévalóságra irányuló tevékenység. Másrészt a munka terére kell lépni azon veszély miatt, mely a Kelet befolyása alá jutott egyházi életünket a külsőséges vallási élet fogalomkörében élő hatalom meg nem értése s ugyanezen példa káros befolyása révén fenyegeti. De vigasztalást is kell a munkában keresni s azt a lelki fölemelkedést, melyre katasztrófális változások után különösen rászorulunk, hogy eszmények összeomlása magának az eszményiségnek elsorvadását ne jelentse számunkra.

Mindenek okok miatt örömmel üdvözlöm a vállalkozást, mely az Egyházi Szemlében új egyházi folyóiratot ad a Rómániához csatolt országrész katolikus papsága kezébe. A megszokott folyó-

iratoktól, melyek eddig az egyházi események felől tájékoztatták s papi közvélemény kialakításán fáradoztak, közlekedési akadályok illetve tudatlanság és szükkeblőség elzárnak minket. Theológiai és lelkipásztori továbbképzésünk azonban nem pihenhet s a világegyház eseményeiből kikapcsolva nem maradhatunk. Nincs tehát más választásunk, mint hogy a magunk erejével iparkodjunk hézagot pótolni s kis számunkat nagy energiával, szerény eszközeinket fokozott buzgósággal kiegészítve szellemi szükségleteinkről gondoskodni.

S legelső szellemi szükségletünk, hogy a modern pasztoráció problémái és eszközei felől — tekintettel különösen fájdalmasan érdekes helyi viszonyainkra is — tájékoztatva legyünk. Helyeslem azért az új folyóirat szerkesztőjének tervét, hogy erre a tere irányítja figyelmét s nem kel versenyre a társadalmi, politikai és irodalmi téren dicséretesen dolgozó, hasonló szellemű vállalatokkal.

Papok akarnak papok számára irni — remélhetőleg sok érdemes mondanivalójuk lesz egymás számára. Hiszem, hogy a komoly egyházi tudomány s talán még komolyabb egyházi fegyelem hangja lesz az új lap stilusa. Balga forradalmaink kisiklásai és fájó tapasztalatai bizonyára mindegyikünket meggyőzték róla, hogy igazi egyházi élet és haladás más hangnemben hirdetett jelszavak alatt képtelenség. De hogy a gyakorlati lelkipásztorkodás kérdései mellett az elméleti theologia szintén szóhoz fog jutni, azt remélem és melegen óhajtom. E téren a magyar papságnak elég sok pótolni valója van. Az utóbbi évtizedik papi erőkifejtését meglehetősen egyoldalúsággal a társadalmi tevékenység láza — sajnos többször láz mint tett jellemezte s emellett az egyházi tudomány kultusza háttérbe szorult. Ez az egyoldalúság mindenképp ártalmas, mert alapos tudás nemcsak magyarázza hanem hordozza a lelki életet s azért kívánatos, hogy lapunk a theológiai tudományok iránti érdeklődést ápolja s a magyar avarnak ezt a parlag területét is — főleg erre Keleten — felfrissítse. Hogy e cél szolgálatában különös élénkséggel kell keresnie a kapcsolatot a katolikus világirodalommal s megismertetni olvasó körét annak legujabb termékeivel és kiemelni minél több papot egy falunak a jelen nyomorúságai által még szűkebbre szorított látóköre fölé, az nemcsak magától értendő nemes hivatása, hanem az lesz létjogosultságának legékezebb bizonyítéka.

Induljon utjára az Egyházi Szemle mint a katolikus papi műveltség szerény munkása. Legyen az apostoli buzgóság ébresztő harsonája. Szolgáljon a lelkek megszentülését, tehát az emberiség nagy megértését is, egyedül biztosító kegyelmi élet méltó szócsövéül, hogy az áldás, mellyel, első lépését kísérik, minél több papi lelkesedés felkeltésében s még több hívő szív Isten keresésében gyümölcsözön.

Föltámadt . . .

Föltámadt, új életre kelt, három évi hosszú pihenés után ismét a küzdőterre lépett a *legmagasabb helyekről igen melegen ajándott* egyház irodalmi működésnek azon központja, amelyik több évtizeden át hű barátja, bátor lelkesítője, s biztos irányítója volt a katolikus papságnak. Husvétkor indul meg, hogy a föltámadt Krisztus isteni szeretetének melegében megfürödve, erőt, kegyelmet, támogatást nyerjen, hogy az isteni mester megdicsőült lelke a szellemi élet azon magaslatára emelje, ahol üdébb a levegő, tisztultabb a látkör, világosabb, biztosabb a kilátás. Husvétkor kei útjára, hogy a Föltámadt védőszárnyai alá helyezkedve a katolikus világnézet azon magaslatára vezesse olvasóit, ahol az Úr szállójében működő papság a lélekmentés nagy munkája elméleti és gyakorlati kérdéseiben utmutató jelzőkre, világító fáklyákra fog találni.

A megindult folyóirat vezető eszméit jelzik, a Temesvárott már előzőleg megjelent az olvasóközönség meleg érdeklődését kiérdemelt Havi Közlöny s Papok Közlönye, amelyeknek nyomdokain és szellemében fog haladni. Zászlóhordozója lesz mindennek előtt a szorosan vett hittudomány egyes ágainak, főképen gyakorlati kérdésekben. Előharcosa lesz a szeretet fegyverével a katolikus világnézeti eszméknek, hogy ne csak megismerjük a világháboru romjain kizöldelő, új életre kelt katolikus életet, hanem a külföld példáján felbuzdulva az öntudatos, tevékeny, keresztény szeretettől lángoló eszméket, irányító elveket, a megvalósulás terére is átvegyük. De nem zárkozik el az arany ifjúság, a jövő nemzedék újabb nevelési eszközei, vezérelvéinek ismeretése elől sem, hisz az ujjászületés nagy napjaiban ezekre oly annyira szükség van. Súlyt kívánunk helyezni arra is, hogy a bel- és külföldi jobb irodalmi termékekre időközönként felhívjuk az olvasó közönség szíves figyelmét.

Folyóiratunk nem szándékozik más hasonló irányu lapok érdekkörét keresztezni, ellenkezőleg, mint kiegészítő testvérpap kíván velük együtt működni — a katolikus eszmék gyakorlati megvalósítása érdekében.

Adja a Föltámadt Üdvözítő, hogy e lap kitűzött célját minél tökéletesebben megvalósítsa s a főt. papságnak előlegezett bizalmát és szíves várakozását minél jobban kielégítse — mindenkor bátor harcosa legyen Isten országának itt e földön.

Dr. Faragó János.

hivének vallja magát. — Marmaggi nuncius elnökle alatt püspöki konferencia volt. Tárnya: 5 éves theologia, kisebb papnevelőintézetek, Collegium Bohemicum felállítására Romában, nunciusi palota, földreform és az egyház, iskola hitoktatás. Főképen ez utóbbi képezte a konferencia tárgyát, mivel az iskolákban francia parancsra az u. n. laikus erkölcstant hozták be hittan helyett.]

Jugoszlávia. A bácskai kormányzó Budanovics L. elnökle alatt megtartott konferencián a következőkről tárgyaltak: hitéletmélyítése népmiszók, pietetikus társulatok útján, papnevelőintézet felállítására Szabadkán, a régi esperesi kerületek beosztása egyelőre megmarad, nyugdíjalap és hitközségek szervezése, kath. jelegű iskolák fentartása, világi hatóság igénybevételével az elharapódzott léhaság, vallástalan élet letörése. — Ismét erős hangok hallatszanak a keleti egyház közeledéséről. — Az adventisták terjeszkedésének megakadályozására szigorú miniszteri rendelet jelent meg. — Pécsi egyházmegye lecsatolt része „egyszerűsítés” szempontjából nem lesz önálló egyházkerület, amint hírlik, hanem a djakovári püspökséghez osztják be. — Karlovicában gör. kel. püspöki konferencia lesz, amelyen többek közt a naptár kiigazítás is szóba kerül.

Magyarország. Gróf Batthányi Vilmos c. érsek, volt nyitrai püspök Körmenten, 53 éves korában az Úrban elhunyt. Ugyanott temették el a családi sírboltban. — Gieszwein Sándor kanonok, nagytudós, pacifista stb. meghalt. Általános részvét mellett temették el. Sírjára az onderi Krisztus szobor mását kérte állíttatni. — Fraknoi V. kanonok Mátyás király Korvinái c. műve a jövő év elején fog megjelenni. — Batthányi-Strattmann herceg, akit XI. Pius nagy rendjellel tüntetett ki, a pápai nunciushoz szegény gyermekek támogatására több millió koronát juttatott. — Glattfelder Gyula dr. csanádi püspök Romából, ahová ad limina utazott, hazatért. Eddigi helynökét Bezdán József makói prépost plébánost XI. Pius pápai praelatussá nevezte ki. — Bécsben újabb magyar nyelvemléket talált Jakubovich E. igazgató. A kézirat a tizparancsolat — sajnos töredék parafrázisa.

Románia. Ghika Vlad. herceget, ismert gör. kel. vallásu román család sarját Párisban Dubois bíboros, rom. kath. pappá szentelte. — Majláth K. Gusztáv gróf erdélyi püspök Romából, ahová ad limina utazott, haza érkezett. — Csanádegyházmegyében 4 redemptorista atya 2 hónapon át missziókat tart. Sajnos működésüket sok akadály nehezíti meg. — A N. Várad misszió nagyon szép eredménnyel végződött. — A Várad kath. leányegylet most üli 25 éves fenállását. Sikeres multa tekinthet vissza. — N. Váradon és Szatmáron nagyon látogatott, tartalmas, egyben tanulságos katolikus kultur előadásokat tartanak. Követésre méltó példa! Nálunk is nagy szükség lenne rájuk! A nők sok aláírást gyűjtve, a királyné szívéhez fordultak a felékezeti iskolák megvédése céljából. Ugyan azért küldöttség járult a király elé, hogy tőle a hitfelekezeti és kisebbségi iskolák fennmaradását, zavartalan működését kérje. Lapzártakor értesülünk, hogy a római szt. szék Bjelik Imre v. b. t. fölsz. püspököt nagyváradi apostoli kormányzóvá nevezte ki. Ad multos et felices annos!

Baráczius József: **Kathekizmus prédikációk-**
ban című 3 kötetes munkát, magas áron megvenném.
R. k. káplán, Baia-Mare, Jud. Sätmar.

Főt. Róm. kath. Plébánia Hivatalnak

Ineu (Borosjenő) Jud. Ar

MISSZIO papirkereskedés.

Mindennemű kégytárgy (olvasó, s7
képek, imakönyvek), iskolai köny-
író- és rajzszerek jutányos

Timișoara (Temesvár) Belváros, Püspök-
palota és IV. Bonnaz-utca 17.



Szobrász és oltár-építő.

Villamos áramra berendezve.

Vállalok bármilyen templomberendezés, oltárok, szó- és gyóntatószékek, padok, kereszti állomások és szobrok minden stílusban való készítését. Asztalosműhelyeknek mindennemű butordíszítést a legegyszerűbbtől a legfinomabb kivitelig készítek.

Bittenbinder József, szobrászmester
TIMIȘOARA III., Str. Romulus (Hattyu-utca) 61.

Minden könyvet Légrády István és Társa

a legelőnyösebben szállít könyvkereskedése
Temesvár, Belváros, Városház-utca.

Dús raktár magyar és német theol. újdonságokban.
Minden könyvet gyorsan és olcsón beszerzünk.

Delbl Fülöp

papi és polgári szabó
TIMIȘOARA I.

Str. Paul Chinezul (Kinizsi-u. 5.
sz., ajtó 3) dom-templom mögött.

Papneveldei szabó.

Ajánlja magát a főtisztelendő
papság szives figyelmébe.

„DER LANDBOTE“

nyomdai és kiadói vállalat.

EGYHÁZI NYOMTATVÁNYOK
ÉS PAPIROK RAKTÁRA.

Temesvár-Belv., Piața Mărăști
(József-tér) 1. — Telefon 2—37.

Novotny Antal Fia harangöntőde és
vasharanglábgyár
Timișoara-Fabrica.

Költségvetés és árajánlat ingyen.